

LITERATUUR EN KUNST

„Knoppen”. door Berendien Schuiling.

Niet eenvoudig is de taak van hem, die ten overstaan van anderen over boeken en dichtbundels te oordeelen heeft en niet benijdenswaardig ook.

Hij moet spreken in 't publiek over dat, waarvan een schrijver of dichter zijn beste krachten heeft gegeven en heel zijn kunnen heeft besteed.

Hij moet kritisch beschouwen dat, waarin iemand zijn gansche ziel heeft gelegd en — veelal is dat toch het geval — zijn geheele persoonlijkheid belijdt.

Hij moet immer gebreken, die hij ziet aanwijzen en ze als gebrek ontleden, hoezeer misschien het werk op zichzelf en de bedoeling, die er uit spreekt, te waardeeren zijn.

Dat alles is niet eenvoudig.

Want heel groot is het gevaar van ongewilde hardheid van oordeelen, van pijnlijk te raken wat gevoelig is; het gevaar ook, dat niet voldoende bewaard blijft het noodzakelijke evenwicht tusschen subjectiviteit en objectiviteit. Persoonlijke indrukken moeten worden opgewogen tegen objectieve feiten, onderscheiden moeten worden de inhoud van een of andere gedachte en de, misschien niet gelijkwaardige, vorm, nauwkeurig moet worden vastgesteld, waar het zwaartepunt ligt als het gaat om een waardebeoordeling van het werk als geheel.

En door dat niet-eenvoudige is de taak ook niet benijdenswaardig. Want, in één samenvatting is hier alles gezegd, ze betreft een spreken over den een tot den ander.

In 't bijzonder gevoelt men deze bezwaren, wanneer men te oordeelen heeft over een dichtbundel als in dit artikel aan de orde is: „Knoppen” van Berendien Schuiling. Zoo ergens, dan staat men hier voor die tweedheid van het subjectieve en het objectieve.

Deze verzenverzameling is n.l. van het soort als tegenwoordig vaker ons wordt geboden:

„teerst gepubliceerde werk van een ongetwijfeld poëzie-gevoelige jonge vrouw;

de reflex van belangrijk en beslissend zielegebeuren, van levensberoering, die verder reikte dan de levensoppervlakte;

het getuigenis van een vroom gemoed, van een met innigheid zoeken en ervaren van Gods gemeenschap;

en dan nog, geïntroduceerd door een man van gezag (in dit geval Ds J. J. Knap), die door persoonlijke bekendheid met de dichteres den geestelijken achtergrond van haar werk ziet en daardoor de innerlijke waarde ervan verstaat.

Elementen alle, die een objectieve betekenis geven aan zoo'n bundel.

Maar ze maken de taak van den beoordeelaar te moeilijker. Hij wil gaarne deze elementen leggen op de weegschaal der waardebeoordeling. Met Ds Knap wil hij meewerken „om een beetje leute-schoonheid in het leven binnen te dragen”. Doch anderzijds ziet hij zich de opdracht der technische beoordeeling gegeven, moet hij nagaan, in hoeverre zoo'n bundeltje een werkelijke verzenverzameling is, of zulk een poëtische allure wezenlijke schoonheid, echte kunst brengt. „De litteraire waardebeoordeling van dit bundeltje”, aldus zegt Ds Knap, „laat ik gaarne aan meer bevoegden over”; dat wil zeggen, die „meer bevoegden” moeten met de eigenlijke beoordeeling voor het publiek komen, zij moeten aanwijzen wat minder goed of misschien heeltemaal niet schoon is. En daartoe dienen ze subjectief de verzen te bezien, ze te toetsen aan de eischen van techniek en inhoudspsychologie.

Dat nu is in een geval als dit de groote moeilijkheid. Want heel licht landt men op zich het odium van niet te kunnen waardeeren, van te „vitten” op kleinigheden, die hem of haar, die door de eenvoudige en hartelijke vroomheid der verzen worden gesticht, niet in 'tallerminst hinderen. Men belooft heel gauw het gevaar, dat een lezer van zulk kritisch beschouwen zegt: waarom nu toch de goede bedoeling en den vromen zin niet zwaarder genomen, dan de formele bijkomstigheden; het deert mij niet of verzen, die spreken tot mijn ziel, in technischen zin literaire kunst zijn; ik heb aan den inhoud genoeg!

Intusschen mag de beoordeelaar voor zulke mogelijkheden van critiek op zijn werk niet uit den weg gaan. Hij wordt voor de taak der beoordeeling gesteld en moet die volbrengen ook, en in het belang eener zuiverere literaire critiek en met het oog op den groei onzer christelijke kunst. Deze laatste, die, we hebben het al zoo dikwijls gezegd, tegenwoordig een verblijdenden wasdom vertoont, heeft van de eerlijke, onomwonden critiek groote voordeelen gehad: ze is er door verbeterd, besnoeid en tot veel rijker ontplooiing gekomen. De tijd is voorbij, dat men een christelijk geschrift, het zij dan een boek of een verzenbundel, om zijn positieven inhoud en goede bedoeling alléén waardeert; de andere factoren, de zuiver artistieke

zer Zeitung” is men erin geslaagd hem uit zijn paradoxale tent te lokken.

In het genoemde blad geeft een redacteur een verslag van het verhandelde weer en verbindt daaraan zijn opmerkingen, welke diepe teleurstelling niet verbergen.

Prof. Bouwman biedt in „De Bazuin” van dit artikel het volgende uittreksel:

Barth verklaarde volgens de „Reformierte Schweizer Zeitung”, dat naar zijn overtuiging de H. Schrift Gods Woord is. De H. Schrift is Woord Gods, openbaring van den levenden God. Maar niet zoo, dat zij voor alle tijden ingesloten is in dat boek. De H. Schrift is de stem Gods slechts als een gebeurtenis, die zich afspeelt tusschen God en mensch, terwijl telkens en steeds weer opnieuw God zich aan den enkelen mensch openbaart. De kennis van het openbaringskarakter des Bijbels is steeds een geschenk des Heiligen Geestes. Barth wil dit met nadruk constateeren tegenover een valsehe inspiratietheorie, die de letter gelijk stelt met den Geest. Nooit kan vastgelegd worden: dat is nu Gods Woord. Dit kan slechts uitgesproken worden krachtens het getuigenis des Heiligen Geestes.

Daarom wil Barth het volle recht van de wetenschappelijke kritiek op den Bijbel erkennen. Hier kunnen wij, zoo zeide hij, niet meer van terug.

Geen wonder, dat Barth bij het debat duidelijk uitsprak dat het historisch karakter van de groote heilsfeiten voor hem van minder betekenis is. Prof. Bultman van Marburg, die een aanhanger van Barth is, heeft in zijn kritiek op de Evangelien zoodanig gehandeld, dat er van den Christus eigenlijk niets of iets heel algemeen overblijft. En toch vereenigt Bultman zich met de gedachte van Barth aangaande de openbaring van den Zoon Gods. Barth verklaarde, dat hij het geheel eens was met Bultman, en dat het geloof aan de openbaring van Christus eenzijdig, en de historiciteit van de berichten des Evangelies aan de andere zijde op geheel verschillend terrein liggen.

Het is te verstaan, dat de Jonggereformeerden in Zürich verduidelijking wilden. De vraag werd gesteld: Is de opstanding van Christus een historisch feit? Ja of neen? Prof. Barth wilde deze scherpe vraag liefst niet categorisch beantwoorden. Hij zeide dat iemand aan de opstanding van Christus kon gelooven, ook wanneer hij haar niet als historisch feit erkent, en het gevoelen van den schijndood of de visioenhypothese aanvaardt.

Duidelijk blijkt hieruit, dat voor Barth de historiciteit der evangelieberichten geen waarde heeft. Waaruit weet dan Barth wel iets zekers van Christus? Alleen omdat de Geest het in hem zegt. Hij nadert hier op zeer bedenkelijke wijze de idealistische moderneren, die de historie der heilsfeiten ter zijde kunnen stellen, de idee, die zij zich zelf gesteld hebben overhouden, maar feitelijk de Heilige Schrift en Christus verliezen. Onbewimpeld sprak Barth uit, dat hij in de genoemde zaken zich beter kan verstaan met de moderneren dan met de Gereformeerden.

Op een enkel punt willen we dit résumé nog aanvullen.

Nog een tweede vraag word Barth ter beantwoording voorgelegd.

Deze betrof de schepping.

Heeft het zin om te gelooven, dat wij door God zijn geschapen en ondanks den val en onze zonde toch in de wereld Gods creatuur zien? Of heeft de verlossing door Christus daarmee niets te maken? Wat betekenen voor den verlorene ziel, verstand, rede, wereld? Noopt het Nieuwe Testament de belijdenis van Christus als den Zoon des menschen en den Zoon Gods, niet een positieve houding aan te nemen ten aanzien van de geschapen wereld?

Hier schoot het antwoord van Barth tekort.

Men kreeg, zoo vervolgt de schrijver van het artikel, den indruk, dat reeds een groot deel der aanwezige positieve predikanten het belang niet aanvoelde, dat met deze vraag is gemoeid. Ook Karl Barth zelf kon daarmee niet veel beginnen. Het is een probleem, dat hem wellicht ook in anderen vorm reeds moeilijkheid baart, maar voorloopig nog in ver verschiet schijnt te liggen, doordat hij zijn taak daarin ziet aangewezen, het nieuwe, niet-gehoorde, geheel andere van de boodschap der verlossing in Christus met zijn geheele ergernis en dwaasheid in het licht te stellen. Dit is onvoorwaardelijk noodig in een tijd van vervlakking en vermenging van het Goddelijke en menschele, gelijk dat heden altijd weer wordt onderhouden.

Maar — aldus de man van de „Ref. Schw. Zeitung” — de bijbel zelf legt het ons op, verder te denken en te onderzoeken, opdat wij verstaan, wat hij bedoelt, wanneer hij zegt: „Ziet, ik maak alle dingen nieuw”.

Het verslag van deze vergadering is omtrent het standpunt van Barth uitermate leerzaam.

Ons gevoelen, dat hij in zijn Schriftbeschouwing — wanneer wij onze artikelen over Barth voortzetten, hopen we daarover breder te handelen — meer aan den kant van het modernisme dan aan de zijde der Gereformeerde theologie staat, ondanks al zijn roepen: de Schrift is Gods Woord, wordt door dit vraaggesprek versterkt.

Voor Barth is de bijbel heel iets anders dan voor ons.

Welke verandering Barth ook heeft ondergaan, het recht der bijbelverschuivende Schriftkritiek wordt door hem nog altijd gehandhaafd.

In de tweede plaats komt daarbij zijn beschouwing van het heilsfeit.

Het was bekend, dat Barth aan het heilsfeit geen waarde voor het geloof toekende.

De samenhang tusschen geschiedenis en geloof werd door hem niet gezien, ja veeleer schiep hij een tegenstelling tusschen beide.

Toch scheen hij soms voor de opstanding van Christus een uitzondering te maken.

Zijn uitslating op de Züricher predikantenconferentie brengt hem wel niet in tegenspraak met zijn verleden.

Alleen blijkt daaruit, dat hij verder gaat, dan we op grond van zijn eigen woorden dorsten onderstellen.

Ondubbelzinnig heeft hij het nu te verstaan gegeven: iemand kan aan de opstanding gelooven en niettemin de opstanding als heilsfeit loochenen en b.v. de schijndoods- of visioenhypothese aannemen.

Daarmee is niet uitgemaakt, hoe Barth persoonlijk over de heilsfeiten denkt.

Nog altijd geloof ik van hem, dat hij voor zich de heilsfeiten, ook de opstanding, als historisch aanvaardt.

Maar hij acht dit van weinig belang.

Hij heeft er geen bezwaar tegen, dat een ander het anders verstaat.

Ieder moet dat voor zichzelf weten.

Theologisch gesproken stelt Barth de heilsfeiten, de opstanding van Christus niet uitgezonderd, disputabel.

Zij worden door hem geworpen in de draaikolk van de problematiek.

Zoo handelt hij ook met de schepping.

Of de wereld nu altijd Gods schepping is, interesseert hem niet.

Hij kan zich niet begrijpen, dat de menschen zich daarover warm maken.

Voor zijn part mag ieder daarover denken als hij wil.

Men late hem de vrijheid om er zelfs niet over te denken.

Hier mondt het problematische, het twijfelachtigstellen, uit in het indifferente, het onverschillige.

Deze uitspraken van Barth over bijbel, heilsfeit en schepping zullen hem, die met de denkbeelden van dezen theoloog vertrouwd is, niet verrassen.

Zij zijn hem in geen enkel opzicht een openbaring.

Maar voor de gemeente, voor hen, die geen bijzondere studie van zijn werken hebben gemaakt, is het verblijvend, dat het de Züricher predikantenconferentie gelukt is Barth er toe te bewegen zijn dialectisch jasje eens uit te trekken en zijn paradoxistische hoed af te zetten.

Men ziet hem nu eens niet als optocht-figuur, doch in zijn gewone doen.

In Zürich schijnen enkele oogen opengestaan te zijn.

Mocht dat ook bij iederen Gereformeerden Duitscher geschieden.

Het ware te wenschen, dat zij, die Barth nog in eenig opzicht Gereformerd of Calvinist heetten, zichzelf die dwaling niet vergaven.

Het wordt met den dag raadselachtiger, hoe prof. Haitjema en anderen in ons land het nog voor Barth kunnen opnemen.

— Nieuw ingeschreven theologische studenten.

Bedriegen de voortekenen niet, dan loopt het getal theologische studenten terug.

Aan de Theologische School werden voor het eerst 19, aan de Vrije Universiteit 37 theologische studenten ingeschreven.

Dit zijn nog slechts voorloopige cijfers.

Gewoonlijk druppelt het nog wat na.

Maar het getal zal dit jaar wel rond de zestig blijven.

De juiste cijfers der vorige jaren hebben we niet bij de hand.

Daarom wagen we er ons niet aan uit te rekenen hoe groot de daling is.

Een daling is er echter.

Sterk is die niet.

Nog altijd komen er genoeg studenten aan om straks in de werkelijke behoefte onzer kerken te voorzien.

De werkelijke behoefte wordt hierdoor bepaald, dat iedere kerk, ook de kleinere, een eigen predikant behoort te hebben.

Bij het feit, dat er veel kerken zijn, die toch niet kunnen beroepen, mag men zich niet rustig neerleggen.

Kon men slechts beter over plaatselijke gevoeligheden heenstappen en bewerken, dat twee of zelfs meer kleinere kerken een combinatie aangingen tot gezamenlijke beroeping van een dienaar des Woords!

Niet alleen zou daardoor, waar tegenwoordig de afstanden kleiner worden, geregelder in den predikdienst kunnen worden voorzien, maar ook catechisatie, huisbezoek en evangelisatie zouden beter hun eisch krijgen.

Voor den bloei onzer kerken is dat van groote betekenis.

HEPP.